

Oldermannsbyen -

tre hus på Odden, Lyngør

Oldermannsbyen i dag - selve Oldermannsgården til høyre, bygget i 1852. De to husene ved siden av kom på slutten av 1870-tallet

Tre hus på Odden i Lyngør, tett i tett, med felles historie knyttet sammen gjennom slekt og vennskap i generasjoner. For over 100 år siden var ”Oldermannsbyen” et kjent begrep i Lyngør. I dag er det vel knapt noen som har hørt om det.

Vi som i dag bor i disse tre husene har gått sammen og skrevet et hefte om husenes opprinnelse og om de som i flere generasjoner har hatt tilhold der, både som fastboende og i den senere tid som ferieboere. Historien går 170 år tilbake og fram til i dag. Heftet er på 70 sider, både tekst og rikt på fotografier. I dette lille resymé gis en kort-versjonen rundt historien omkring Oldermannsbyen – da husene kom, de som bodde der den gang og fram til dagens beboere. Vi fokuserer også litt rundt tidsepoken disse husene ble bygget i.

Bruk av lokale stedsnavn, som Oldermannsbyen, har vært vanlig i Lyngør. I dag er mange av disse betegnelse glemte.

Bygging av Oldermannsgården

Huset Oldermannsgården (lengst øst av de tre, til høyre på bildet over) fikk sitt navn etter Bernt Christophersen som var losoldermann i Lyngør fra 1875 til sin død i 1906. Han og hans hustru Edle Martine født Pettersen fra Kilsund, bygget og flyttet inn i sin nye bolig på Odden i 1852. Huset ble innskrevet i Dypvaag tinglags protokoll som «Indre Lyngør – gnr. 19, bnr. 4 & 5». Selger av tomten var Anders Olsen, Holmen/Lyngør. Bernts søster Anne bodde på Pynten/Holmen med sin ektefelle Peder Olsen, i et nokså identisk hus bygget fire år tidligere. Edle Martines bror Petter Andreas Pettersen hadde nylig etablert seg i Bommen/Holmen. I slutten av 1870-tallet fikk oldermannparets to eldste døtre med ektefeller bygget to identiske hus mot vest. Uttrykket Oldermannsbyen oppsto kanskje fordi fortettingen den gangen virket litt bymessig? Huset til oldermannen og hans hustru er et midtgangshus med hovedinngang fra sjøsiden. De to andre, bygget en generasjon senere, er typiske sørlandshus i tidlig sveitserstil.

Losoldermannsgården uten bebyggelse på vestsiden. Foto fra rundt 1870. Syv-åtte år senere startet bygging av husene vestenfor. Til høyre Bernt og Edle Christophersen. De ble gift i 1849 – tre år etter flyttet de inn i nybygget hus – Oldermanngården på Odden.

Bernt Jensen Christophersen (1823 – 1906) var nest yngste sønn fra Christophersen-huset på Lyngørsiden (i dag det såkalte doktorhuset). Han ble ganske tidlig skipsfører, men «gikk i land» i 1775.

Mens Bernt seilte ute med forskjellige skip, eide han i de gode tidene fra midten av 1860-årene barken «Credo» på 371 tonn. Ifølge familiehistorien syntes fruen at Bernt etter hvert hadde seilt ute lenge nok, var velstående nok og burde søke stilling som losoldermann. I 1875 ble han konstituert som dette, og fikk fast stilling to år senere – visstnok uten særlig erfaring eller eksamen som los. Men oppgaven som oldermann var administrativ, blant annet å tilrettelegge havnene i distriktet, drive forhandlinger og å sørge for lønnsutbetalinger til de 14 losene i Lyngør. I 25 år satt han i stillingen og ble den siste losoldermannen i Lyngør. Etter hans død ble det ansatt en losformann i Risør.

Edle og Bernt giftet seg i 1849. Sent samme år ble deres første barn født. Nr. to kom i 1852 som må ha vært litt av et år for det unge paret. Begge var da rundt 30 år og de fikk i alt seks barn: Anna Marie (1849-1940), Emilie Mathilde (1852-1898), Jens Andreas Bernt (1855-1923), Engelbret (1858-1954), Betzy Marthine (1862-1948), og Peder Adolf (1865-1950). Blant disse var det Anna Marie, Emilie Mathilde og Engelbret som fortsatt skulle komme til å bo i oldermannshusene.

Edle og Bernts nest eldste sønn Engelbret overtok huset i 1906. Han var gift med Clara Olsen Holm (søster av Borghild i nabohuset). Clara og Engelbret fikk fem barn: Eugenie Marthine (1887-1919), Emil (1891-1977), Gudrun (1893-1986), Solveig (1897-1991) og Trygve (1901-1987).

Losoldermannen med familien. Foran Betzy Marthine. 2. rekke; fra v. Anna, Edle, Bernt og Emilie Mathilde, bak; Engelbret, Jens Andreas Bernt og til høyre Peder Adolf.

Hus nr. to - Nielsen-huset

Først ute var Anna Marie, oldermannens eldste datter. Hun giftet seg i 1875 med skipsfører Christopher Nielsen (1847-97) fra Askerøya. For oldermannen og hans kone var det naturlig at de ledige tomtene mot vest skulle gi plass til et par av barna, og bryllupet i 1875 aktualiserte bygging av hus til de unge. Til Anna det året, og et par år senere til Emilie Mathilde, som giftet seg med Elling Nielsen, Christophers bror, i 1876.

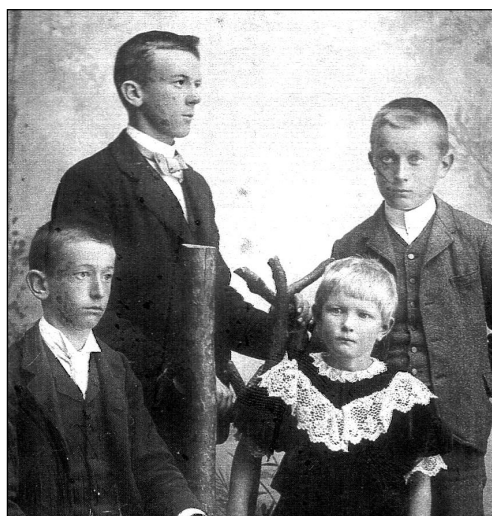
**Anna Marie (ca. 18 år) og Christopher Nielsen (ca. 20 år).
Fotografi fra tiden de giftet seg.**

De to husene ble bygget tilnærmet identiske, bare kjellerne er forskjellige. Huset til Anna og Christopher, Nielsen-huset, stod ferdig i 1878. Samme året ble også skjøtet datert – kjøpesum kr. 600,. Tomten, i likhet med nabotomten mot vest, gikk ut fra Anders Olsens enke, Ingeborg Margrethes eiendom. Året etter var også nabohuset, Ellinggård, ferdig bygget. To søstre, nå gift med to brødre, og nærmeste nabo med mor og far og svigerfamilie «østafor». Tette familieband, med andre ord

Brødrene Christopher og Elling Nielsen seilte begge som skippere og var lite hjemme. Det var i hovedsak kvinnene som styrte hjemmebanen. Christopher døde allerede i 1897, om bord på skuta «Phyllis», på reise fra New Zealand til London. Anna ble enke, og var det i over 40 år. Hun døde i 1940 og hadde da overlevd alle sine fem barn. Anna og Christopher fikk barna: Knut Johan (1876-1938). Han var den eneste som ble gift (m. Borghild Olsen Holm) og fikk barn. Deretter Bernt (1878-1935), Alexander Ingemann (1881-1904), Gerda Helene (1884-84) og Gerda (1887-1908).

Fire generasjoner i Oldermannsbyen. Fra venstre Edle Martine Christophersen, Anna Nielsen, Borghild Nielsen og foran Alfhild (Sars), ca. ett år. Foto fra 1908.

Til høyre Annas og Christophers fire barn. Fra venstre, foran, Bernt og Gerda. Bak står Knut Johan og Alexander.

Hus nr. tre - Ellinggård

I Ellinggård flyttet også et nygift par inn. Elling Nicolai Nielsen (1845 -1927) og Emilie Mathilde (1852-1898), hun neste eldste datter av losoldermannen. Elling v a r enkemann, hans første kone var Emilie Mathilde Olsen, datter av Ole Andreas Olsen på Risøya. Hun døde i barsel i 1872, og etterlot seg ett barn, Emilie Mathilde. (Emilie Mathilde må ha vært et vanlige navn på den tiden!)

Nå ble det altså to brødre, gift med hver sin søster, naboer.

Emilie Mathilde og Elling Nicolai Nielsen

også nærmeste

Elling og Emilie Mathilde 2 fikk seks barn: Edle Martine (Lella) (1877-1966), Anna Josefa (1879-1927), Johan Gottfried (1883-84), Johan Gottfried (1885-1960), Hilda Antonie (1888-1965) og Valgerd (1890-1979).

Her førte Johan Gottfried og Hilda slekten videre.

Johan Gottfried giftet seg med Sigrid Vemmestad. De fikk en datter, Agnes (Ba), gift med Rolf Scheen. De fikk tre barn. Hilda giftet seg med sin tremenning, Johannes Christophersen. En datter, Hildegard, gift med John Wigham. De bodde i London, og fikk en sønn.

Familiebilde sommeren 1920. Foran bua mot Sundet står i bakerste rekke fra venstre: Johannes Christophersen (gift med Hilda), Einar Olsen og Gottfried. 2.rekke fra venstre: Lalla (datter til Emilie og Einar), Hilda, Sigrid Vemmestad (nygift med Gottfried) og Anna. På benken fra venstre: Emilie, Elling (barnebarna kalte han «Bestefar-Lyngør») og Edle (Lella). Foran fra venstre: Kåre (sønn til Emilie og Einar), Hildegard (datter av Hilda og Johannes) og Valgerd.

Joda, det har ynglet i Oldermannsbyen! Folksomt og livlig i generasjoner – helt opp til i dag. Vennskap og kjennskap til tradisjon og felles arv binder oss sammen.

En kjapp historie, faktisk fra vår tid, om når vi fikk besøk. Ofte var det vanlig at besøkende avla visitt i alle de tre husene. En felles slektning kunne berette etter å ha tilbrakt hele dagen i Oldermannsbyen: «Takk for som vanlig hyggelige og givende visitter hos alle. I Oldermannsgården fikk jeg kaffe og kaker, i Nielsenhuset ble jeg traktet med glass med noe sterkt i. I Ellinggård fikk jeg velsignelsen».

I dag eies og bebos alle tre husene som feriehus, fortsatt i visshet om slektskap, vennskap og tradisjon. Etterkommerne helt opp til i dag er også redegjort for i det foreliggende hefte som nylig er utkommet. Medforfattere har vært Per Borge (repr. fra Oldermannsgården), Elisabeth Scheen Bøe (repr. fra Ellinggård) og undertegnede (repr. fra Nielsen-huset).

Oldermannsgården disponeres og eies i dag av Trine Borge (Grann-Meyer) og Carl Emil Christophersen. Nielsen huset er delt mellom familiene Sars, Heidem og Pettersen. Ellinggård eies og deles mellom Jan Scheen, Thom Scheen, Elisabeth Scheen Bøe og Kristoffer Scheen.

For de som ønsker å bli ytterligere oppdatert både om Oldermannsbyens historie fra 1852 til i dag, kan få dette ved henvendelse til undertegnede. Historien foreligger både i papirversjon og som pdf.

Foto fra Aftenpostens feriemagasin 1980.

Harald Pettersen